

О. І. Копилюк

доктор економічних наук,
завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки та банківського бізнесу
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ БАНКІВ УКРАЇНИ

Представлено авторський підхід до трактування механізму управління фінансовою безпекою банків. Виокремлено основні методи, інструменти та важелі як елементи запропонованого механізму. Окреслено сферу його реалізації з позицій своєчасного виявлення, попередження, нейтралізації та ліквідації ризиків, загроз й небезпек. Визначений механізм слугує базою для розробки методичного інструментарію оцінювання рівня фінансової безпеки банків на макро- й мікрорівнях.

Ключові слова: банківська безпека, механізм, індикатори фінансової безпеки, фінансові методи, фінансові інструменти, фінансові важелі.

Kopyliuk O. MECHANISM OF FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT OF BANKS OF UKRAINE

The author's approach to interpretation of the mechanism of financial security management of banks is presented. The basic methods, tools and levers as elements of the proposed mechanism are singled out. The scope of its implementation from the perspective of timely detection, prevention, neutralization and elimination of risks, threats and dangers is outlined. The determined mechanism serves as a basis for the development of methodical tools for assessing the level of financial security of banks at macro and micro levels.

Key words: banking security, mechanism, financial security indicators, financial methods, financial instruments, financial leverage.

Неокризовий період функціонування банків України характеризується фінансовою нестабільністю та супроводжується недостатнім рівнем капіталізації установ, збільшенням розміру збитків при значному скороченні їх кількості, зростанням величини негативно класифікованих активів, численними ризиками, загрозами та небезпеками. Це актуалізує необхідність забезпечення та зміцнення фінансової безпеки банків на основі безпекоорієнтованого підходу з врахуванням новітніх вимог до корпоративного управління, оцінювання ризиків капіталу, ліквідності та фондування й фінансової стабільності на основі впровадження дієвого механізму фінансової безпеки банків.

Розробці теоретичних і організаційно-методичних підходів до забезпечення безпеки банківських установ присвячені наукові праці таких учених як: Барановський О. І., Зубок М. І., Побережний С. М., Пластун О. Л., Болгар Т. М., Кириченко О. А., Онищенко В. О., Онищенко С. В. та інших. При цьому Барановський О. І., Зубок М. І., Побережний С. М., Пластун О. Л. та Болгар Т. М. значну увагу приділяють саме фінансовій складовій, вважаючи її основою безпеки банків. Проте недостатньо дослідженими залишаються питання розробки складових механізму управління фінансовою безпекою банків в умовах загострення глобальних та національних викликів та загроз.

Метою статті є теоретичне й методологічне обґрунтування механізму управління фінансовою безпекою банків з виокремленням відповідних фінансових методів, важелів та інструментів.

Згідно Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013р. банківська безпека є складовою фінансової безпеки держави і визначається як рівень

фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування [7].

У Законі «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що безпека банківської системи залежить від низки умов, що забезпечуються державою як в економічній, так і в інших сферах, а також від спроможності банків забезпечити задоволення потреб національної економіки. Під забезпеченням безпеки банківської системи розуміють процес створення умов для стабільного розвитку та економічного суверенітету держави; попередження й усунення загроз, умов та інших чинників, здатних негативно, дестабілізуюче вплинути на процеси розвитку національної банківської системи, усунення суперечностей між інтересами держави та окремих соціальних груп, суспільства й індивіда [5].

З позицій Болгар Т. М. безпека банку означає досягнення умов які дозволяють запобігти впливу загроз і небезпек, що забезпечує відповідну організацію захисту банку, його персоналу, матеріальних і грошових цінностей, інформації та інших ресурсів [1].

Заслугує на увагу й підхід російських учених які розглядають безпеку банку як систему дій, яка забезпечує запобігання впливу різноманітних загроз і гарантує захист дії небезпек. Зокрема голова комітету Росії з фінансових ринків і кредитних організацій Гамза В. А. вважає, що безпека банку - це сукупність зовнішніх і внутрішніх умов банківської діяльності при яких потенційно небезпечні для банківської системи і окремого банку дії (чи бездіяльність), чи обставини (ризиків і загроз) попереджені, присічені або зведені до такого рівня при якому не можуть

нанести збиток у встановленому порядку банківській діяльності (функціонуванню банку, збереженню та відтворенню майна, та інфраструктури банківської системи чи окремого банку) й перешкодити досягненню банком статутних цілей [2]. На думку автора надійність забезпечення банківської безпеки оцінюється ступенем його вразливості до ризиків й загроз його майна та інфраструктури. Такий підхід, на нашу думку, є ризикоорієнтованим і констатує на підході "ризик-загроза".

На нашу думку, фінансова безпека банків визначається стійкістю фінансового стану, ефективністю фінансово-економічної діяльності, рівнем контролю за зовнішніми і внутрішніми ризиками, ступенем достатності власного капіталу та ефективною бізнес-моделлю та корпоративним управлінням.

Поняття фінансової безпеки банків слід розглядати як стан, що характеризується захищеністю їх фінансових інтересів, достатнім рівнем капітало- та ресурсозабезпечення, стійкою позитивною динамікою в поточному та перспективному періодах, що досягається шляхом розробки і впровадження відповідного механізму управління, який характеризується гнучкістю у прийнятті фінансових рішень, своєчасним реагуванням на небезпеки і загрози зовнішнього й внутрішнього характеру та ефективним управлінням ризиками банків.

В сучасних умовах механізм управління діяльністю банків учені й практики розглядають з позицій сукупності певних елементів, об'єктів, суб'єктів, принципів управління, що базуються на відповідних загальних та специфічних методах, важелях та інструментах.

На думку В. Л. Ліпкана «механізм безпеки» включає сукупність цілей, функцій, принципів і методів, взаємодія яких забезпечує ефективне функціонування системи безпеки [6]. У такому формулюванні складових механізму не вистачає організаційної структури, без якої в принципі не може функціонувати будь-яка система (механізм), та інструментів забезпечення безпеки.

На погляд М. М. Єрмошенка, механізм управління фінансовою безпекою має містити такі складові: економічні закономірності, мету, завдання, функції,

організаційну структуру, принципи, методи управління, кадри, техніку і технологію, критерії оцінки ефективності системи управління [3].

К. С. Горячева, М. М. Єрмошенко, А. М. Ашуєв до складу механізму управління фінансовою безпекою банку відносять такі елементи: сукупність фінансових інтересів банку; функції, принципи і методи управління; організаційну структуру; управлінський персонал; техніку і технології управління; фінансові інструменти; критерії оцінювання рівня фінансової безпеки [3, с. 47].

Узагальнюючи існуючі підходи вважаємо, що механізм управління фінансовою безпекою банків - це сукупність форм, методів, важелів та інструментів за допомогою яких здійснюється забезпечення безпеки банківської діяльності з базуванням на відповідному нормативно-правовому та інформаційному забезпеченні й спрямуванням на своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію ризиків, загроз й небезпек, що представлено на рис. 1.

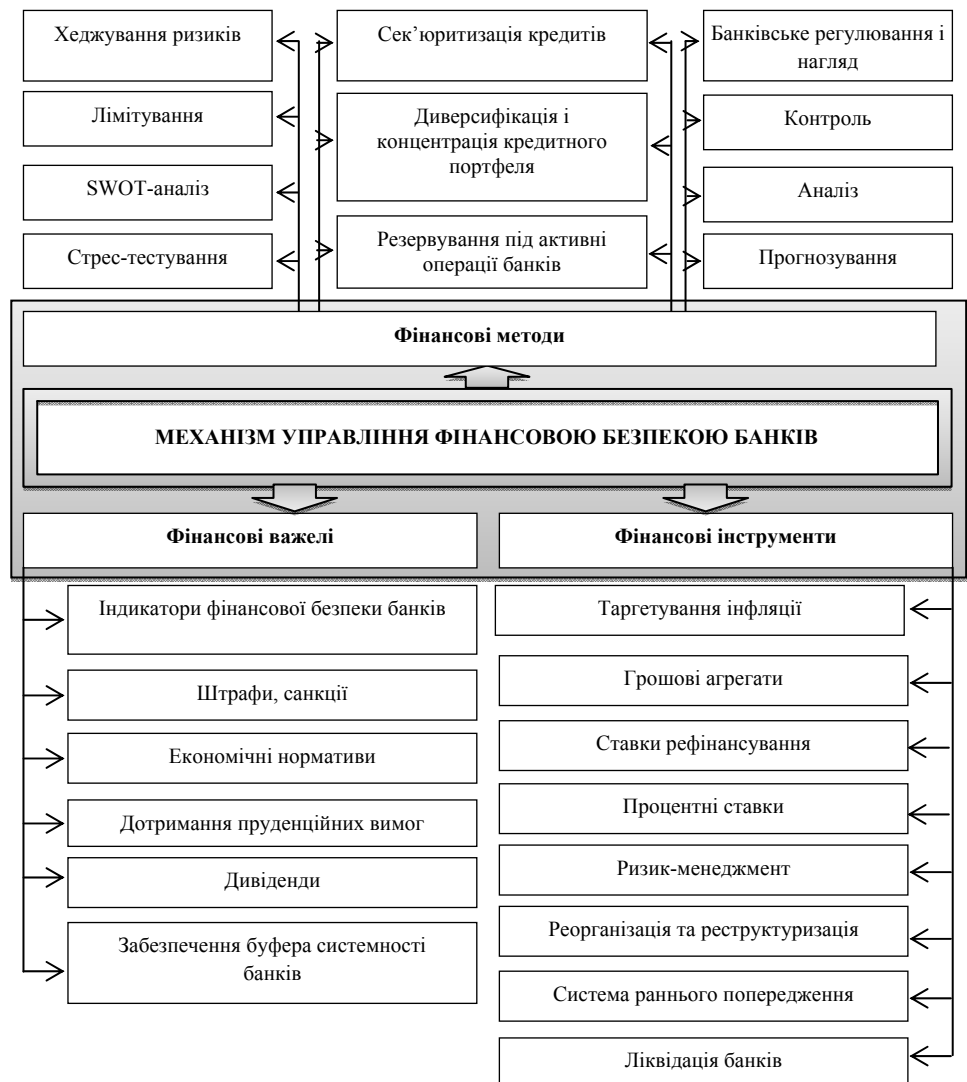

Рис. 1. Механізм управління фінансовою безпекою банків*

**Авторська розробка*

Суб'єктами управління фінансовою безпекою банків є керівництво установ та служба фінансової

безпеки, які приймають рішення й несуть відповідальність за ефективність процесу управління, формують фінансові інтереси, установлюють мету та завдання, які потрібно досягти в процесі управління фінансовою безпекою. Формування мети й завдань здійснюється на основі функцій і принципів управління, а також інформації про реальні та потенційні загрози безпеці банків.

Об'єкти управління фінансовою безпекою – це не лише фінансові ресурси (капітал, залучені та позичені кошти), за допомогою яких банк виконує свою діяльність, але й ті сфери і напрями діяльності, які він обслуговує як фінансовий посередник.

На нашу думку, механізм управління фінансовою безпекою банків – це динамічний процес, основною спрямованістю якого є ідентифікація, оцінювання, мінімізація й усунення ризиків та загроз фінансовій безпеці.

Вважаємо, що фінансові методи – це конкретні способи дії, спрямовані на забезпечення фінансової безпеки банків й банківської системи з позицій "прибуток-ризик-загроза-небезпека". Основними фінансовими методами безпекоорієнтованого підходу функціонування банків вважаємо стрес-тестування, SWOT-аналіз, диверсифікацію (концентрацію) кредитних портфелів, резервування під активні операції банків, сек'юритизацію кредитів, лімітування, планування, прогнозування, фінансовий аналіз, фінансовий контроль, банківське регулювання, геп-менеджмент, хеджування ризиків, нульовий геп, банківське регулювання і нагляд.

Ключовим елементом механізму є інструменти – засоби, що використовуються для досягнення цілей забезпечення фінансової безпеки банків. Інструменти забезпечення фінансової безпеки банківських установ доцільно систематизувати за ознакою характеру впливу на макроекономічні (адміністративні та ринкові) й мікроекономічні.

Основними макроекономічними інструментами забезпечення фінансової безпеки банків вважаємо запровадження режиму таргетування інфляції, динаміку грошових агрегатів, ставок рефінансування, процентних ставок, регламентування процедур управління ризиками, реорганізацією, реструктуризацією та ліквідацією банків.

На мікрорівні основними інструментами забезпечення безпеки банків вважаємо процентні ставки за депозитами та кредитами, частку негативно класифікованих кредитів, співвідношення статутного й власного капіталів, прибутковість, рівень ліквідності й платоспроможності, оцінювання ризиків, бізнес-моделі та корпоративного управління банків, ризиків бенефіціарів та системної значимості.

Фінансові важелі – це специфічні прийоми та дії, спрямовані на реалізацію методів забезпечення фінансової безпеки банків. На загальнодержавному рівні фінансові важелі використовуються для забезпечення фінансової безпеки банківської системи і ґрунтуються на ключових індикаторах, характеристичні значення яких дозволяють визначити мінімальний, критичний, небезпечний, незадовільний, задовільний та оптимальний рівень безпеки. В умовах сьогодення індикаторами банківської безпеки

визначено такі показники як: частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, рентабельність активів, співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи. На мікрорівні до фінансових важелів безпеки доцільно віднести: економічні нормативи, дотримання пруденційних вимог, дивідендну політику, забезпечення буфера системності банків, ефективність фінансового та організаційного менеджменту, репутаційний ризик, ринкові й кон'юнктурні позиції тощо.

Механізм фінансової безпеки банків повинен ґрунтуватись на існуючій законодавчій і нормативній базі, відображати умови її дотримання та на відповідних інформаційних та статистичних даних про стан звітності банків-конкурентів й банківської системи в цілому.

Отже, ефективний механізм управління фінансовою безпекою банків повинен забезпечувати дії, спрямовані на досягнення фінансової стабільності банків у поточному й перспективному періодах та мінімізацію впливу існуючих й потенційних ризиків, загроз і небезпек.

Отже, механізм формування фінансової безпеки банків представлений з позиції взаємодії відповідних методів, важелів та інструментів з базуванням на відповідному інформаційному та нормативно-правовому регламентуванні. Виокремлені складові механізму дозволяють оцінювати існуючі ризики і загрози, проводити їх кількісну та якісну оцінку й визначати інтегральну оцінку рівня фінансової безпеки банків на макро- та мікрорівнях.

Подальші дослідження повинні стосуватися удосконалення методичного інструментарію щодо комплексної оцінки фінансової безпеки банків на основі врахування специфіки бізнес-моделей банківських установ, корпоративного управління, системної значимості, впливу на рівень фінансової безпеки на загальнодержавному рівні.

Список використаних джерел

1. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Т. М. Болгар ; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми, 2009. - 21 с.
2. Гамза В. А. Безопасность коммерческого банка : учеб.-практ. пособ. / В. А. Гамза, И. Б. Ткачук. – М. : Изд-ль Шумилова И.И., 2000. – 216 с.
3. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства : препринт наукової доповіді / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева, А. М. Ашуев. - К. : Національна академія управління, 2005. - 78 с.
4. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наук.

монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.

5. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р. № 2121-III: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

6. Ліпкан В. А. Безпекознавство: навч. посібник. – К.: Європ. ун-т, 2003. – 208 с.

7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29 жовтня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

References

1. Bolhar, T. M. (2009). *Finansova bezpeka bankiv v umovakh rynkovoї transformatsii ekonomiky Ukrainy [Financial security of banks in the conditions of market transformation of the Ukrainian economy]* (Ph.D. in Econ. thesis, State Higher Educational Institution "Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine", Sumy, Ukraine). [in Ukrainian].

2. Gamza, V. A., & Tkachuk, I. B. (2000). *Bezopasnost' kommercheskogo banka [The security of a commercial bank]*. Moscow: Shumilov I. I. [in Russian].

3. Yermoshenko, M. M. (Ed.). (2005).

Ekonomichni ta orhanizatsiini zasady zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstva [Economic and organizational principles of financial security of the enterprise] [Preprint or Scientific Report]. Kyiv: National Academy of Management. [in Ukrainian].

4. Yermoshenko, M. M., & Horiacheva K. S. (2010). *Finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: derzhava i pidpriemstvo [Financial component of economic security: state and enterprise]*. Kyiv: National Academy of Management. [in Ukrainian].

5. Supreme Council of Ukraine (2000). Pro banky i bankivsku diialnist [About banks and banking]: Law of Ukraine, adopted on 2000, December 7, 2121-III. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. [in Ukrainian].

6. Lipkan, V. A. (2003). *Bezpekoznavstvo [Security science]*. Kyiv: European University. [in Ukrainian].

7. Ministerstv ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy (2013). Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [On approval of guidance on the calculation of economic security of Ukraine]. Ordered of 29, October, 2013, 1277. Retrieved from http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm [in Ukrainian].

УДК 336.2

Ю. О. Голинський

кандидат економічних наук,

доцент кафедри державних та місцевих фінансів,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Л. М. Луців

старший викладач кафедри фінансів суб'єктів господарювання
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СКЛАДОВІ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

Стаття присвячена питанням оцінки якості державного фінансового контролю виконання бюджетів всіх рівнів. Досліджено теоретичні основи вказаної проблематики, сформульовано уточнені визначення основних понять, конкретизовано та систематизовано елементи оцінки якості державного фінансового контролю, а також його види в часовому розрізі.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, якість, оцінка якості.

Holynskyy Yu., Lutsiv L. COMPONENTS OF QUALITY ASSESSMENT OF STATE FINANCIAL CONTROL OF BUDGET EXECUTION

The article is devoted to the issues of assessing the quality of state financial control of the execution of budgets on all levels. The theoretical foundations of the mentioned problem are explored, clarified definitions of the main concepts are formulated, the elements of the assessment of the quality of state financial control, as well as its types in a time perspective, are specified and systematized.

Key words: state financial control, quality, quality assessment